

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่มีผลกระทบทางสังคมจากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพาน เชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน กรณีศึกษาบ้านปางแสงทอง ตำบลชีเหลือก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยเข้าไปสัมผัสกับประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดขอบเขตของเนื้อหาและประชากรที่จะศึกษา กำหนดเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีวิธีการดังต่อไปนี้

ระเบียบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาผลกระทบทางสังคมจากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพาน เชียงใหม่ – แม่ฮ่องสอน กรณีศึกษา: บ้านปางแสงทอง ตำบลชีเหลือก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีองค์ประกอบของวิธีการในการดำเนินการศึกษาแบ่งเป็นขั้นตอน ดังนี้

3.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและบุคคล

3.1.1 การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบทางสังคม ที่ชุมชนได้รับและมีผลต่อการดำเนินทางสังคมของชุมชน เช่น เรื่องแนวทางการประเมินผลกระทบทางสังคม แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ให้เห็นภาพปรากฏการณ์ผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้นและเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้อาศัยข้อมูลที่รวบรวมจากเอกสารงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น รายงานการประชุม หนังสือ วารสารต่าง ๆ

3.1.2 การศึกษาข้อมูลจากบุคคล

การศึกษาในครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาถึงผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพาน เชียงใหม่ – แม่ฮ่องสอน กรณีศึกษา: บ้านปางแสงทอง ตำบลชีเหลือก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผลกระทบทางสังคมที่ที่ช่วงอายุที่แตกต่างกัน เพื่อให้เห็น

ภาพปรากฏการณ์ผลกระทบทางสังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างชัดเจน ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านบ้านปางแสงทอง, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน, กรรมการหมู่บ้าน
2. เจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล
3. ผู้แทนกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชุด ชรบ.หมู่บ้านปางแสงทอง, กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน, กลุ่มผู้อาวุโส, กลุ่มสตรีแม่บ้าน, กลุ่มเกษตรกร และผู้แทนกลุ่มชาวบ้านที่สนใจ

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.2.1. แบบสังเกต (Observation) โดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – Participant Observation) โดยผู้วิจัยเข้าไปสำรวจและสังเกต รวมถึงการจดบันทึก สภาพทั่วไปในชุมชน เช่น สภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคน การรวมกลุ่ม และสถานที่สำคัญ ๆ เช่น โรงเรียน สถานีอนามัย วัด เป็นต้น และใช้การสังเกตมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประชุมกลุ่มย่อย การใช้แบบสอบถามในการสัมภาษณ์

3.2.2. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ ผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ หน่วยงานราชการ โดยร่วมกันให้ข้อมูล ข้อคิดเห็นและข้อโต้แย้ง ว่าโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพาน จะก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคมในข้อดีและข้อเสีย ทั้งด้านคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์และคุณค่าด้านคุณภาพชีวิตต่อชาวบ้านปางแสงทองอย่างไรบ้าง และนำไปสู่ข้อเสนอแนะทางในการบรรเทาผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม หรือ PRA (Participatory Rural Appraisal)

3.2.3. แบบสอบถาม (Questionnaires) ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเพื่อจัดเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการเก็บข้อมูลที่ใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อยืนยันข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำให้ข้อมูลที่ได้เป็นจริงมากที่สุด โดยทำการสุ่มตัวอย่างจากประชากรครัวเรือนทั้งหมด 185 ครัวเรือน สูตรคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie & Morgan ได้จำนวนประชากรการสุ่มตัวอย่างทั้งหมด 125 ครัวเรือน โดยทำการเก็บข้อมูลจากหัวหน้าครัว

หรือตัวแทนหัวหน้าครัวเรือน แบ่งเป็นขั้นตอนในการใช้แบบสอบถามมีอยู่ด้วยกัน 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคมที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหากมีโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชิงใหม่ – แม่ฮ่องสอน จะเกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของท่านและชุมชน

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคมที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่อเปิดดำเนินการ และมีผลต่อคุณภาพชีวิตของท่านและชุมชน

ส่วนที่ 2 และ 3 จะมีการเก็บข้อมูลตามประเด็นการศึกษาผลกระทบทางสังคมทั้ง 2 ประเด็น

ประเด็นที่ 1 ด้านคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์

- ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน
- ด้านการน้ำและการใช้น้ำ
- ด้านคมนาคม

ประเด็นที่ 2 คุณค่าต่อคุณภาพชีวิต

- ด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต

ส่วนที่ 4 แนวทางหรือมาตรการในการลดผลกระทบทางสังคมจากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชิงใหม่-แม่ฮ่องสอนในพื้นที่ป่าชุมชนหมู่บ้านปางแสงทอง ตำบลจี้เหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยการหาความเชื่อมั่น (Reliability) ใช้สูตร KR-21 ของ Kuder-Richardson Formular 21 การหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ ใช้ทดสอบกลุ่มประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย แต่อยู่ในสถานะและพื้นที่ที่ไม่แตกต่างกัน จำนวน 30 คน แบบทดสอบ โดยให้ค่าความเชื่อมั่น $r = 0.9848$

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองดังนี้

3.3.1 การประชุมกลุ่มย่อย ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานนัดหมายวันเวลากับผู้ใหญ่บ้าน บ้านปางแสงทอง และสถานที่ โดยผู้ใหญ่บ้านให้ผู้วิจัยดำเนินการประชุมกลุ่มย่อยในการ

ประชุมประจำเดือน เดือนสิงหาคม โดยผู้วิจัยได้แนะนำตัว บอกเล่าถึงวัตถุประสงค์ อธิบายโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพาน เชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ถึงผลกระทบทางสังคม ในด้านคุณค่าต่อการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ ได้แก่ ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน ด้านน้ำและการใช้น้ำ ด้านคมนาคม และด้านคุณค่าต่อคุณภาพชีวิต ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิต โดยผู้วิจัยได้ตั้งคำถามที่เตรียมมากับทางผู้นำที่เข้าร่วมประชุมถึงผลกระทบจากโครงการในด้านต่าง ๆ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้ทำการบันทึกลงในเทปบันทึกเสียง เพื่อไม่ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มขาดหายไป การประชุมกลุ่มย่อยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม หรือ PRA (Participation Rural Appraisal)

3.3.2 แบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพาน ในช่วงก่อสร้างโครงการฯ และหลังเปิดดำเนินการ ทั้งทางบวกและทางลบ ทำการเก็บข้อมูลในเดือนกันยายน โดยทำการสุ่มเก็บตัวอย่างจากประชากรในหมู่บ้านจำนวน 125 คน ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บแบบสอบถามด้วยตัวเอง ผู้วิจัยได้อธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพาน เชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน และทำความเข้าใจหรืออธิบายแบบสอบถามให้กับผู้ตอบแบบสอบถามได้เข้าใจ และผู้วิจัยได้ในกลุ่มตัวอย่างทำการตอบแบบสอบถามด้วยตัวเอง

3.4 การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลผู้วิจัยได้อาศัยวิธีการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation) เป็นการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลซึ่งประกอบด้วยปัจจัยด้านเวลา สถานที่ และบุคคล การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่าง ๆ เช่น ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามหรือสัมภาษณ์ จะทำการตรวจสอบร่วมกับการสังเกตอย่างเป็นทางการ การสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ และการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ การตรวจสอบด้วยวิธีการจะต้องตรวจสอบกับข้อมูลประเด็นเดียวกันหรือประเด็นที่เกี่ยวข้อง

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ผลการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคมจากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพาน เชียงใหม่ – แม่ฮ่องสอน กรณีศึกษา: บ้านปางแสงทอง ตำบลจี้เหล็ก อำเภอแม่แตง

จังหวัดเชียงใหม่ ได้ใช้การประมวลผลข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ซึ่งประกอบด้วยสถิติพรรณนา เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นที่การศึกษาที่จะพรรณนาผลกระทบทางสังคมจากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพาน ต่อประชาชนที่เกี่ยวข้อง ใช้หาค่าร้อยละ (Percentage) และหาค่าเฉลี่ย (Mean) ผลการวิเคราะห์จากคอมพิวเตอร์ได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลจากการวิจัย เอกสาร การสังเกต (Observation) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และแบบสอบถาม (Questionnaires) ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคมในด้านการใช้ประโยชน์ของมนุษย์และด้านคุณค่าของคุณภาพชีวิต เพื่อให้อธิบายและประเมินผลกระทบทางสังคม โดยการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.5.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประชาชนบ้านปางแสงทอง

3.5.2 การศึกษาในช่วงก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพาน เชียงใหม่ – แม่ฮ่องสอน จะเกิดผลต่อการใช้ประโยชน์ของมนุษย์และต่อคุณค่าของคุณภาพชีวิต

3.5.3 การศึกษาหลังจากมีเมื่อเปิดดำเนินการแล้วจะเกิดผลต่อการใช้ประโยชน์ของมนุษย์และต่อคุณค่าของคุณภาพชีวิต

3.5.4 แนวทางหรือมาตรการในการลดผลกระทบทางสังคมจากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วย สายพานเชียงใหม่ – แม่ฮ่องสอน

เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลผลค่ามัธมิมเลขคณิตในช่วงค่าเฉลี่ยช่วงละ 0.75 ซึ่งคำนวณจากสูตรหาความกว้างของอันตรภาคชั้น ดังนี้ (อัจฉริย์ จันทลักขณา, 2542)

$$i = \frac{\text{max} - \text{min}}{\text{max}}$$

โดย i หมายถึง ความกว้างของอันตรภาคชั้น
 max หมายถึง คะแนนสูงสุดในอันตรภาคชั้น
 min หมายถึง คะแนนต่ำสุดในอันตรภาคชั้น

การกำหนดค่าคะแนนในแบบสอบถาม มีค่าสูงสุดเป็น 3 คะแนน และค่าต่ำสุดเป็น 0 คะแนน ดังนั้น ช่วงความกว้างของอันตรภาคชั้น จึงคำนวณได้จาก

$$i = \frac{3 - 0}{4} = 0.75$$

ดังนั้น การแปลผลค่าเฉลี่ยจึงเป็นดังนี้

คะแนน	ความกว้างของอันตรภาคชั้น	ระดับปัญหาในปัจจุบัน
0	0.00 ถึง 0.75	น้อยที่สุดหรือแทบจะไม่มี
1	0.75 ถึง 1.50	น้อย
2	1.51 ถึง 2.25	ปานกลาง
3	2.26 ถึง 3.00	มาก

ส่วนข้อมูลผลกระทบถ้ามีโครงการฯ ผู้วิจัยได้นำหลักการคำนวณจากสูตรการหาความกว้างของอันตรภาคชั้น โดยนำค่าอันตรภาคชั้นในระดับปัจจุบันมาเป็นเกณฑ์ และได้กำหนดความกว้างของอันตรภาคชั้นในระดับผลกระทบทางบวกและทางลบ ดังนี้

ตารางที่ 3.1 แสดงระดับผลกระทบทางลบ

ผลกระทบทางลบ		
คะแนน	ความกว้างของอันตรภาคชั้น	ระดับผลกระทบถ้ามีโครงการฯ
-3	-2.26 ถึง -3.00	มาก
-2	-1.51 ถึง -2.25	ปานกลาง
-1	-0.76 ถึง -1.50	น้อย
0	0.00 ถึง -0.75	น้อยที่สุดหรือแทบจะไม่มี

ตารางที่ 3.2 แสดงระดับผลกระทบทางบวก

ผลกระทบทางบวก		
คะแนน	ความกว้างของอันตรภาคชั้น	ระดับผลกระทบถ้ามีโครงการฯ
0	0.00 ถึง 0.75	น้อยที่สุดหรือแทบจะไม่มี
1	0.76 ถึง 1.50	น้อย
2	1.51 ถึง 2.25	ปานกลาง
3	2.26 ถึง 3.00	มาก

ผู้วิจัยได้มีการนำทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์ และการใช้ข้อมูลปริมาณและคุณภาพ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกันเพื่อให้ได้ถึงผลทั้งสองด้านที่จะส่งผลต่อการ

วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและปรากฏการณ์ โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ตามประเด็นเรื่องผลกระทบทางสังคม จากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพาน เชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน ที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาซึ่งการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลได้ทำร่วมกับการเก็บข้อมูล และตรวจสอบข้อมูล ซึ่งข้อมูลที่ได้ตามประเด็นที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษานั้น ได้นำมาวิเคราะห์เป็นกระบวนการทำซ้ำกลับไปกลับมา (Interactive) ระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลกับการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

The logo of Chiang Mai University is a circular emblem. In the center is a stylized elephant standing and facing left. Above the elephant's head is a traditional Thai oil lamp (diya) with a flame, emitting rays of light. The emblem is surrounded by a circular border containing the university's name in Thai script at the top and 'CHIANG MAI UNIVERSITY 1964' in English at the bottom. There are decorative floral motifs on the left and right sides of the inner circle.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved